

HAIKU NASIL YAZILIR?

©JAL Foundation

*Altın karahindibam
Uçuşur ayrı ayrı
Dünyanın her yerine*

Inna Yegaş, 5 yaş, Kız
Rusya (2008)

*Rüzgara bayılırım
Heyecanlandırır beni
Yüzüme estiğinde*

Guy Peppiatt
6 yaş, Erkek, İngiltere (2008)

©JAL Foundation

Haiku Nedir?

17.yy da başlar Haiku şiiri yazmak. Başlangıçta sözcüklerle yapılan bir oyun gibi nitelendirilip, biraz ikinci sınıf bir edebiyat gibi görülür. Ta ki modern haiku şiirinin ustası Masaoka Shiki (1867-1902), "Haiku edebiyattır" diyene kadar. Masaoka'dan sonra Haiku Japonya'ya özgü geleneksel ve önemli bir şiir formu olarak kabul görür.

Haiku şairin küçük bir anı yakalayıp, o anı dizelerinde tanımladığı bir şiir formudur. Şiir o küçük anı dondurur, hayal gücünüz ile bir odada yaşarsınız. Her kelime bir diğerinde erir, işte sadece bu üç dize ile şiirsel aleme giren okuyucu hayal kurar. Derin düşünmeyi seven haiku şiiri doğa, renkler, mevsimler, çelişkiler ve şaşırtıcı konuları ele alır. Haiku insanoğlu dahil doğanın bütünü için derin duyguları üç dizede ifade ederek gelişmiştir. Bu aynı zamanda, insanoğlunun doğal yaşamın bir parçası olduğu ve onunla harmoni içinde yaşama düşüncesine sahip Japon geleneksel anlayışının bir uzantısıdır.

Matsuo Basho(1644-1694), haiku tarihindeki en büyük şair olarak bilinir. Basho (Başo) Güney Japonya'da fakir bir samuray ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelir. Çok genç yaşta haiku yazmaya başlayan Başo, kısa bir sürede iki bine yakın öğrencisi olan kendi okulunu açacaktır. İlk dönem Basho şiirleri de komik ve kelimeler ile oynama modasına uygundur, fakat 1680'li yıllarda Başo'nun dizeleri Haiku şiirinde önemli rol almaya başlar.

*Uzun karanlık gece
Rüzgarın ıslığı ile dolu
Ay yok*

Ana Sirmik
12 yaş, Kız, Slovenya (2008)

Oyuncu bahar esintileri
Üzgünüm küçük uçuş
böceği
Dalın üzerinde bekle

Keoho Bryant
8 yaş, Erkek, ABD (2008)

Bu şiir basitçe, 17 hecenin dizelerde (geleneksel formda 3 dize); 5 hece -7 hece -5 hece olarak yazıldığı bir forma sahiptir.

Kısa-uzun-kısa gibi aklınızda tutabilirsiniz. Herkes Haiku yazabilir. Haiku'nun en güzel özelliği kafiye gerektirmemesidir. Bazı şairler geleneksel olan 17 heceden az ya da çok hece kullanarak yazar. Kısa-uzun-kısa kalıbına uygun olduğu sürece böyle yazılmış şiirlere de Haiku diyebiliriz.

Haiku yazarken çoğunlukla semboller kullanılır; kullanılan sembol düşünceyi en basit bir dil ile yansıtır, yani düşünce kullanılan sembolün arkasında zarif bir şekilde saklanmış olmalıdır. Diğer yandan iyi bir Haiku'da detaylı bir gözlem ve doğaya duyulan derin sevgi görülebilmelidir.

Haiku, güzel sözcüklerle yapılmış bir resim gibidir, ki bu sözcükler ayrıntıyı içermez. Yalın bir tanım, okuyucunun hayal dünyasını genişletip, kendi görüntüsünü yaratmasını sağlar.

Haiku genellikle bir nefes uzunluğundadır. İyi bir Haiku yazmak için şair kulakları kadar, gözleri ve kalbi ile de olabildiğince iyi dinlemelidir.

Haiku'nun Güzelliği

Her bir okuyucuya göre, haikunun yorumu değişir. Uluslararası bir zemindeki haikuları değerlendirebilmek için şairin yaşadığı o ülkenin kültürünü anlamak gerekir. Ortaya çıkan farklı duygu ve ifadeleri gördüğümüzde, Haiku'nun dünyanın her yerindeki insanlar arasında bağ kuran ortak bir sesleniş olabileceğini düşünüyoruz. Bu düşünce ile Haiku dizelerinin güzelliği içinde, kültürler arası diyalog ve uzlaşma için Haiku'yu paylaşıyoruz.

21. yüzyılda ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi ve kültürel engellerin kaldırılması çok önemlidir. Bu amaca ulaşmak için birlikte çalışarak çaba sarf etmeliyiz. Ancak bunu gerçekleştirebildiğimizde, ülkeler arasındaki anlayış farklılıklarını da yok etmiş olabiliriz. Ve belki Haiku'yu anlamak daha uyumlu bir küresel toplum yaratılmasına katkıda bulunabilir.

Haydi, Bir Haiku Çizmeyi Deneyelim?

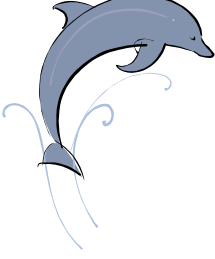
Nutchanard Wongsricha
12 yaş, Kız,
Tayland (2008)

Haikunuzu yazmaya başlarken, hakkında yazmak istediğiniz şeyin resmini çizmeyi deneyebilirsiniz. Bu resim elbetteki bir başyapıt olmayacak, sadece zihninizde beliren şeyin resmini yansıtır. Bu resim rengarenk de olabilir, siyah-beyaz ya da karakalem de.

Nutchanard bu resimde haikusunda tanımladığı o anı çizmiş; "Rüzgar hafifçe çayırları süpürüyor, patlamış pirinç başakları eğilirken, karasığır gezisi üsütüyor". Nutchanard, haikusunda sade bir dil ile günlük hayatını ifade ediyor ve çizdiği renkli resim ile gördüğü güzelliği aktarıyor. Her iki yılda bir dünyanın her yerinden binlerce çocuk, kendi haikularını ve resimlerini Dünya Çocukları Haiku Yarışmasına göndermektedir.

Haiku Nasıl Değerlendirilir?

Kural-1 : Mevsimler

Haiku doğa ile olan ilişkimizin farkındalığını artırarak bizi doğa ile yeniden birbirimize bağlar. Geleneksel olan Haiku şiirinde; Japonca'da "Kigo" olarak söylenen Türkçe 'mevsime özgü kelime' diyebileceğimiz, o mevsimi çağrıştıran bir kelime yer alır. Haikunuzda "Kigo" olması Haikunuzu daha derin ve evrensel bir hale getirir. Haiku için favori diyebileceğimiz bazı kelimeler şunlardır; yaşamın kısalığı, kuşlar, diğer hayvanlar, böcekler, ağaçlar, çiçekler, dağlar, ay, güneş, kar, yağmur, sis ve diğer benzer doğa olayları.

Bu daima kullanılan mevsimsel referans yani 'kigo' sözcüğü, bazen çok dolaylı olarak da verilebilir, 'Soğuk Ay-Kış', 'Erik Çiçekleri -İlkbahar', 'Ateşböceği- Yaz ', 'Sarı/Kırmızı Yapraklar-Sonbahar' gibi.

Bu "kigo" sözcüğü, dört mevsimin önemini daima bilincinde olan Japon kültürünün bir sonucu olarak, erken çağlardan beri Japon şiirinin önemli bir özelliği olagelmıştır. Başo da doğaya yakınlık duygusunun önemini şu sözle dile getirir - 'bir çam ağacı hakkında yazmak için, çam ağacı ile bir olmalısın" - doğa ile yakınlık böyle bir şey olmalı!

Japonya'da, Haiku şairleri 'saijiki' denilen mevsimsel sözcüklerin yer aldığı bir sözlükten yardım alır. Elbette, bu sözcükler arasında ülkeden ülkeye küçük farklılıklar olabilir, Haiku şairlerinin kendi iklimlerine uygun "mevsimsel sözcükleri" gözlem yaparak bulmaları gerekir. Avustralya'dan **Dale**' in şiirinde 'sıcak güneş' ve ' dalgaların üzerinde sörf' gibi yaz mevsimine refere eden bir kaç kelime görebilirsiniz. O aynı zamanda bize sörften bahsederek, Avustralya'da insanların yaz aylarında neler yapmaktan hoşlandıkları hakkında da fikir veriyor. İşte gördüğünüz gibi "yaz" sözcüğünü kullanmadan, plajda sıcak bir yaz günü görüntüsü yaratıldı. Bu 'Kigo'nun güzelliğidir.

*Sıcak güneşin altında
Dalgalarda sörf yapıyorum
Yunus arkadaşarımla*

Dale Jasch, 11 yaş, Erkek, Avustralya

Başo'nun doğaya yakınlık duygusunun önemine vurgu yapan; 'bir çam ağacı hakkında yazmak için, çam ağacı ile bir olmalısın" sözünden bahsetmiştik.

Mark şiirinde "kurbağa" sözcüğünü kullanarak bize ilkbahar aylarında olduğunu düşündürüyor. "Pırl pırl, parlak" ya da "fırl fırl dönen" gibi sözcükler zihnimizde, mutlu ve aydınlık bir ortam sezgisi yaratıyor.

Kullanacağınız dil ile Haiku'nuzun atmosferini oluşturacağınızı hatırlayın. Belki Mark akıntıda yüzen kurbağaları yakalamış, çok eğlenceli zaman geçirmişti!

*Şelale parıldar
Ve derenin aşağısına dönerek iner
kurbağlar
Nilüfer yapralarıyla*

Mark Rokitka, 11 yaş, Erkek, ABD

Dikkat Ol....

Braedon aşağıdaki Haiku şiirinde, konu ettiği şeyi sadece gözledi, belki ileride kelebek olmayı da deneyecektir. O, çiçek özlerini daha önce hiç tatmamış olduğu halde, tatlı olduğunu hayal ediyor. İlkbahar sözcüğünü kullanmadan, 'kelebek', 'yaban gülü' ve 'çiçek özü' sözcükleri ile okuyucunun zihninde ilkbaharı tanımlıyor. **Braedon** basit ve zarif anlatımı yakaladığı Haikusunda, okuyucunun zihninde güzel şeyler canlandırıyor.

Kelebek geliyor
Bayır gülüne doğru alçalarak
Lezzetli çiçeközünü tatmaya

Braedon Stenson, 9 yaş, Erkek, Kanada

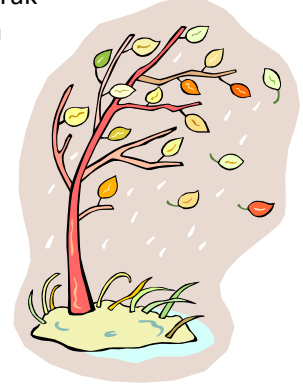

Dikkat edin, aşağıdaki şiirinde, **Christian** "bir yaprak düştü ve diğer yaprakla birlikte yere indi" gibi bir tarif yapmıyor. Biz bir diğer yaprağın da yerde olabileceğini düşünmüyorken, bir sürpriz çıkarıyor karşımıza. "Ansızın iki yaprak" diye söylediğinde zihnimizde otomatik bir sonbahar gününde bir ağaç altında yaprakların huzur içindeki varlığını hissettiriyor.

Bir yaprak ağaçtan düşer
Caddeye süzülür
Ansızın iki yaprak olurlar

Christian Gunther, 10 yaş, Erkek, Almanya

Nela ise buz zerreciklerinin varlığını "penceremizdeki buz parçalarının nedeni soğuk bir kış olması" gibi bir dil ile açıklamıyor. **Nela** basit, güzel ve imalı bir dil kullanarak okuyucunun zihninde hoş bir kış manzarası oluşmasına fırsat veriyor.

Güzel bir buz zerreciği
Bizim penceremizde
Soğuk kış dokumuş

Nela Zorko, 12 yaş, Kız, Slovenya

Bu Haiku örneklerinden, okuyucuya ne görmeleri gerektiğini söylemenin iyi bir fikir olmadığını görebiliyoruz. Basit fakat güçlü anlatım, okuyucunun zihninde hayal kurmasına izin veren bir şiir, en az bu sayfadakiler kadar güzel olacaktır.

Belirli bir mevsimi konu alan Haiku yazarken, o mevsimi düşündürecek sözcükler kullanın, mevsimin kendi adını yazmamayı düşünün.

Bu zor olsa bile, alıştırma yapın ve Haiku yazmaktan keyif alın. Bir süre sonra kendinize inanamayacaksınız.

Kural-2 Kendi Dünyanı ve Kalbini Yansıt

Haiku sadece doğa ile insanı bağlayan bir yol değildir, aynı zamanda dünyayı net olarak algılamayı ve tarif etmeyi de sağlar. Haiku formu çok kısa olduğu için, şairin aklında donup kalan o an, okuyucuya 3 kısa ve imgeci dize ile berrak şekilde hissettirilebilmelidir.

©JAL Foundation

*Hafif esinti yavaşca devinir
Kabarık bulutların yığınları zevkle yüzer
Gökyüzü müzevirleri eğlenirler aşağıda*

Pruksachart Pratoomnan, 10 yaş, Kız, Tayland (2008)

Bunu yapabilmek, iyi bir haiku yaratabilmek için, dünyayı net, açık bir şekilde görmek ve yaşanan ana özel, elle tutulur semboller ve o anki duyguları çağrıştıran sözcükler yada sözcük grupları ile okuyucuya o anı göstermek, o ana dokundurmak, o anı duyurmak, koklatmak, tattırmak gerekir.

Haiku ekseriyetle objektif tasvir yönü ile ünlenmiş olsa da iyi bir Haiku, okuyucuda bazı duygular uyandırmalıdır. Haiku güçlü duygular içermelidir, keder veya anlaşılması güç ağır duygular, güzellik hissi, hayatın gelip geçiciliği ya da neşesi gibi. Bu duygularda aynı şekilde dolaylı olarak uyandırılmalıdır. ASLA açıkça anlatılmamalı, bunun yerine semboller aracılığı ile yansıtılmalıdır.

*Gözü kapalı babam hala yatıyordu
Annem ve ben sarıldık ona sıkıca
Son nefesini verdi.*

*Ekararb Uawisaswathana
Yaş 12, Erkek, Tayland (2008)*

*Birşey şiddetle takırdıyor
Okul bahçesinde
Rüzgar boş tenekeyi savuruyor*

Tobias Bockmann, Yaş 11, Erkek, (2008) Almanya

©JAL Foundation

*Okul çetesi gibi
Güreşiyor evin yolunda
Sert rüzgar iteliyerek*

Claudia Sanchez, 11 Yaş, Kız, (2008) ABD

Dikkat Ol....

Aşağıdaki şiirlerde göreceğiniz gibi, kullanılan sembollerin duyguyu dolaylı ve örtülü şekilde dile getirmesi önemlidir.

Daniel'in Haikusunda büyük bir keder ve kayıp duygusu hissediyoruz. 'Karışık duygular' ve 'anılarla kucaklaşma' ilk bakışta bize Daniel'in nasıl bir durumu aktardığını tam olarak açıklamıyor, ancak son satır okuyucuyu alabildiğine sarsıyor, böylelikle Daniel'in şiiri etkileyici oluyor.

*Karışık duyguların girdabında
Anılar ruhumu kucaklar
Tabut alçalır*

Daniel Wood, 12 yaş, Erkek, Yeni Zelanda

*Rüzgarlar uçuldar
Delici güneş gümüşü getirir
Flora çiçeklenir*

*Fathatunnur Asyiqin bt. Khairul Anuar
11 Yaş, Kız, Malezya (2008)*

©JAL Foundation

Aşağıdaki şiir çok akıllıca yazılmış, sürpriz ve mizah unsurlarını birlikte içeriyor. İlk iki satır başarıyla eğlenceli ve beklentili bir yapı kurmuş . Yani okuyucuda Tarzan ne avlamaya gitti ise onunla döner beklentisi yaratıyor. Ama Tarzan bizim beklentimizin aksine çok daha küçük bir şey ile dönüyor.

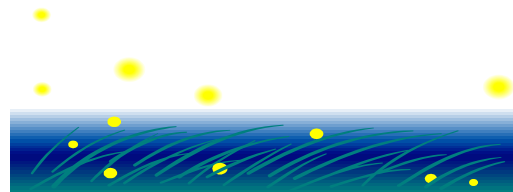
*Bir iki üç dört beş
Tarzan kaplan avına gitti
Bir fare ile geri geldi*

Shen Hua Quiang, 12 yaş, Erkek, Singap

Gianluca'nın şiiri merak ve doğanın güzelliğine karşı takdir ile dolu. O her bir ateşböceği parıltısının, denizcilerin kendi evlerinin yolunu bulabilecekleri bir fener gibi aydınlattığını hayal ediyor.

*Sayırsız ateşböcekleri
Kaplayın sonsuz çayırları boylu boyunca
fenerlerinle Denizciler yollarını kaybetmiş*

Gianluca Sordi, Erkek, İtalya

Kural-3. Anı Yakala

Haiku modern hızlı dünyamızı yavaşlatmanın bir yoludur, böyle olduğunda yaşamımız rahatlatır ve değeri artar. Başo 'Haiku, bu anda, bu sürede, burada ne olduğudur' der. En iyi Haiku, genellikle kişinin orada ve o anda yaşadığı deneyimi yazar.

*Karın savrulmasını izlerim
Zemine düşer,hatırlarım
Yaptıklarımı*

Hannah Ferguson, 10 yaşında, Kız, Kanada

Bazı insanlar hatıra veya hayallerini yazmalarına rağmen, o kişinin anlık deneyimi ya da en azından kişinin gerçek deneyimlerinden bir parça gibi özgün gelir.

*Sağanak ve sert soğuk rüzgar
Titreyen büyük bir dala savurdu beni
Ailem gitti.*

Kittamet Thongchom, 12 yaş, Erkek, (2008) Tayland

©JAL Foundation

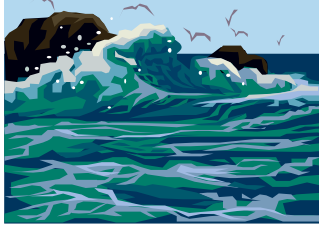
Haiku yazmak için farkındalık önemlidir. Zihnimiz şu anda ve uykuda ya da kalabalık düşünceler içinde olmadığında, nerede olduğumuzu net olarak görebilmemiz mümkündür. Bu net şekilde görüş, sürpriz veya yeni anılar getirir. Günlük yaşamımızın daha fazla kıymetini bilmeye yöneltir. Ama sürpriz veya şaşırtıcı şeyleri beklentisi duymayın, sadece sessizce oturun ve orada ne olduğu hakkında farkındalığınızı sağlayın.

Dikkat Edin....

Aşağıdaki üç şair Haikuları ile kişisel deneyimlerini ifade ediyorlar. Na okyanus kıyısında durup, dalgaların müziğini dinlediği bir zaman hakkında yazıyor. Şuna dikkat edin, Na doğrudan okyanusun sesine müziktir demiyor, daha zarif bir anlatım ile bunu sezmemizi sağlıyor.

*Dalgaların sesi
Bir konser düzenler
Okyanus dibinde*

Na Young Ay, 12 yaş, Kore

Belki Alex karanlık bir gecede kayan bir yıldız gördü ve bunun Samanyolu'ndan kaçan bir yıldız olduğu hayali Haiku yazmak için bir ilham verdi ...

*Yıldız kayar
Dünyayının hasretiyle
Samanyolunun dışına*

Alex Malot, 13 yaş, Erkek, Fransa

Bu şiirler size kendi deneyimleriniz üzerine bir Haiku yazmanızın ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Okuyucuya açık ifadeler ile ne olduğunu aktarmanın iyi olduğunu söyleyemeyiz. Basit ama etkili bir dil kullanmaya çalışın.

Aşağıdaki şiir okuyucuya, Haiku'nun teması hakkında bir düşünmeye izin veriyor, tam olarak neye benzediğini söylemeden. Yaygın şekilde bilinen şeyler üzerinde durmanıza gerek yok-örneğin, hepimiz yusufçukların gözlerinin neye benzediğini biliriz. Yapmanız gereken aktarmak istediğiniz konuyu özel belirgin sözcükler ile ifade etmeniz.

*Yansıma
Yusufçuk'un gözlerinde
Andromeda*

Natsuki Toyokawa, 12 yaş, Erkek, Japonya

HAIKU HER DURUMDA

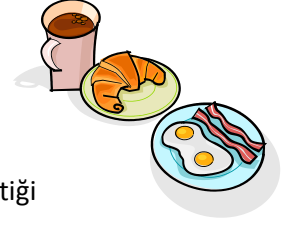
Bir Gün Boyunca

Bazen en ilginç Haiku konuları gündelik yaşamın içindeki basit konulardan çıkar. 6 kişilik bir evde yaşasanız, ya da binlerce kişilik bir şehirde, günlük aktiviteleriniz ve gün içinde keşfettikleriniz benzersizdir, bu keşifleri sadece siz yapabilirsiniz. Haiku başka ülkelerde yaşayan insanlara, ülkenizde neler olduğunu aktarmak için bir araçtır. Haikuyu okuyanlar, böylece dünyayı oluşturan sizin parçanızı dahi iyi anlamış olacaktır. Aileniz, okulunuz, mahalleniz, hobileriniz, bahçeniz ve evcil hayvanlarınız hakkında bir konu seçebilirsiniz. Düşündüğünüz zaman, Haiku için olası konuların sonsuz bir listesi var. Yapmanız gereken tek şey gözlerinizi açmak.

Gündüz Vakti

Sabahları uyanır uyanmaz ilk ne yaparsınız?
Gününüz nasıl geçer?
Bu gün iyi bir gün müydü, kötü bir gün mü?
Kiminlesiniz?
Neredesiniz?
Hatırlayın, çok detaya girmek gerekmez, okuyucuda sadece gününün nasıl geçtiği hakkında bir duygu uyandırmalısınız.

Gecenin Karanlığında

Gece her yerde farklı gösterir kendini...
Yıldızlı mı?
Korkutucu mu?
Geceleri ne yapmak istersiniz?

Bir Hafta Boyunca

Pazartesi'den Cuma'ya kadar günlerimiz yoğun olabilir, geçen Salı ne yaptığımızı, hatta dün ne yaptığımızı unutmuş gitmiş olabiliriz. İşte Haiku yazmak bir hafta boyunca yaptıklarımızdan bazılarını unutmamak, anılarımız arasında sonsuza kadar güzelce korumak için bir çözümdür.

Haftasonları

Hafta sonu herkesin favori zamanı olmalı! Haikularınız hafta sonu hakkında olabilir, arkadaşlarınızla geçirdiğiniz vakit, ailecek yaptığınız geziler ya da rahatlamak için kendi başınıza neler yaptığınız .

Bir Yıl Boyunca

Her yeni yıl yeni birçok şey getirir tüm dünyamıza, değişen mevsimler, yeni okul yılı, yeni arkadaşlar, yeni deneyimler... Bir yıl boyunca bu yaşadığınız duyguları Haikularınızla hatırlanıza tutmak iyi bir yöntemdir.

Yaz Sıcığı

Yaz ayları nasıl hatırlanır sizin ülkenizde?
Dünyanın her yerindeki insanlara yaz mevsimini ülkenizde nasıl göstermek istersiniz?
Yaz aylarında ne yapmaktan hoşlanırsınız?

Kış Soğuğu

Sizin memleketinizde kışın gerçekten soğuk mu geçer?
Tropik bir adada mı yaşıyorsunuz?
Kış ayları boyunca eğlenmek için neler yapmaktan hoşlanırsınız?

How to make HAIKU

First Edition 04 July, 2001

Second Edition 26 March, 2009

Edited by:

JAL Foundation

Issued by:

JAL Foundation

JAL Building, 2-4-11, Higashi-Shinagawa,

Shinagawa-ku, Tokyo 140-0002

email: w.chaiku@jal.com

©JAL Foundation